

ד. 1) מה נאמר במשנה גבי חטאת הציבור שמתו בעליה? וכיצד סברה הגמ' בטעם הדבר, ומנין דהכי סברה (תוס'?) ומה באמת טעם הדבר, ומנין דהכי דינא? 2) כמה שעירי חטאת הקריבו הבאים משבי הגולה, וכיצד סברה הגמ' בטעם הבאתם, ומה רצו להוכיח מינה? והאם הוא מוכח, ומדוע? וכיצד הועילה כפרתן למסקנת הסוגיא? 3) מי הם ה"אשכולות", ומה נאמר עליהם? ואימתי בטלו ה"אשכולות"?

ה. 1) כמה דברים מן התורה היו ידועים למשה והתעלמו מבני ישראל בשעת פטירתו, ועל ידי מה השתכחו? והאם חזרו, ומדוע? 2) מי היה אביו של כלב, ומנין? וכיצד היה כינויו, ומדוע? ומי גידלו, ומנין? ומי היתה אשתו של כלב, ומי היתה בתו של כלב, ומדוע נקראו בשמות אלו? 3) מי הוא "יעבץ", ומדוע נקרא בשם זה? והאם יש לו שמות נוספים, ועל שום מה נקרא הכי? ומה היתה תפילתו, ומה ילפינן מינה?

ו. 1) מה הם חמש החטאות שהתקבלה עליהם הלכה למשה מסיני לא לנהוג בהם כשאר הקרבנות? ומה היא ההלכה שהתקבלה? והאם נוהגין כפי ההלכה, ומדוע? 2) האם הלכות אלו נוהגות בין ביחיד ובין בציבור, ומדוע?

ז. 1) מה הוא החומר שיש בקדשים על תמורה, ומה הוא החומר שיש בתמורה על קדשים? 2) מה הוא האופן של "עשה שוגג כמזיד" דשאני בו תמורה מקדשים (באר היטב), ולמאי נפקא מינה הא דעשה שוגג כמזיד, ומה הטעם בדין זה? 3) האם חלה תחילת הקדש או קדושת תמורה על טריפה, טומטום ואנדרוגינוס, או על יוצא דופן, ומדוע (גמ' ותוס')? ואי נימא דחלה עליו הקדושה? מאי נפקא מינה איבא בקדושתו, ומדוע?

ח. 1) מה דינם של וולד שלמים ותמורת שלמים אליבא דתנא דמתניתין, וכיצד יליף לשיטתו מן הקרא (פרט), ומדוע דרש לה דווקא הכי? ובאיזה לישנא נקט התנא לדינו, ומדוע נקט האי לישנא (גמ' ותוס')? והאם אפשר ללמוד את דין הולד ואת דין התמורה מהרד"י, ומדוע? (2) מה דינה של תמורת שלמים בעלת מום, או של וולדה (פרט), מנין, ומדוע (רש"י ותוס')? (3) כיצד היינו מפרשים לקרא דכתיב "תשא ובאת אל המקום", דמשום הא הוצרך הכתוב לומר "ועשית עולתיך וגו'" (באר היטב)?

ט. 1) מה הוי אמינא אי לאו מיעוטא ד"רק" הכתוב גבי תמורות וולדות? ומדוע ליבא לפרש כפשוטו דסלקא דעתין דאותו הדין הנאמר בתמורות וולדות דשלמים יאמרו אף בהו (גמ' ותוס')? (2) מה ילפינן מדכתיב "הוא" גבי אשם (גמ' ותוס')? ומה ההכרח דאתי דווקא להא (גמ' ותוס')? (3) מה הוי אמינא אי לאו קרא ד"תשא ובאת" (גמ' רש"י ותוס')? (4) מה דעתו של רבי אליעזר ורבי שמעון גבי וולדות שלמים, ומאי טעמייהו (פרט)?

י. 1) מה ילפא הברייתא מדכתיב "אם כשב הוא מקריב"? ומה הוי אמינא בלא האי ילפוטא, ומדוע? והאם הוא לימוד גמור או אסמכתא בעלמא, ומנין (תוס')? (2) מה היתה עדותו של רבי פפייס בענין ולד שלמים, ומדוע נהגו התם כפי שנהגו (פרט)? (3) מה הם "חלופי תודה", וכיצד יש לנהוג בענין הקרבתן ואכילתן, ומנין? וכיצד נוהגים בולד ובתמורת תודה, ומנין? (4) המפריש נקבה לעולתו וילדה זכר, האם אפשר להקריבו בעצמו לשם עולה, ומדוע? והאם אפשר ללמוד מדינו אף לולד זכר דתמורת עולה, ומדוע?

יא. 1) האם רבנן ורבי אליעזר דאיירי לענין ולד תמורת עולה, יאמרו את דבריהם אף לענין ולד תמורת אשם, ומדוע (גמ' ותוס')? (2) המפריש נקבה לפסחו וילדה זכר, כיצד יש לנהוג בה ובבנה, ומדוע? והאם אפשר ללמוד את דינו מדין ולד תמורת אשם, ומדוע? וכיצד הדין היבא דהפריש נקבה מעוברת לצורך פסח וילדה זכר, ומדוע? (3) באר היטב את קושית הגמ' גבי מפריש נקבה לפסחו "אי הכי, ניפלוג נמי ברישא" (רש"י ותוס')!

יב. 1) המפריש נקבה לאשם וילדה זכר, האם יכול להקריב את הולד בעצמו לשם אשם, ומדוע? ואי נימא דאינו קרב לשם אשם, האם אפשר להקריבו בעצמו לשם עולה, ומדוע? 2) המפריש נקבה לאשם, כיצד יש לנהוג בה, ומדוע? והאם אפשר ללמוד מדינה אף לדין מפריש נקבה לעולה, ומדוע (רש"י ותוס'?) 3) המקדיש מחוסר זמן, או הקריב כבש תחת איל, כיצד יש לנהוג בו, ומדוע? וכיצד יש לנהוג במקדיש זכר לדמי נסכים (תוס'), ומדוע?

יג. 1) המקדיש נקבה לעולתו או לאשמו או לפסחו, האם עושה תמורה (פרט), ומדוע? וכיצד הדין בהקדיש זכר לחטאתו, או בהן גדול שהקדיש פרה לשם פר יום הכיפורים דידיה, ומדוע? 2) המקדיש נכסיו והיו בהם בהמות זכרים ונקיבות, כיצד יש לנהוג בהן (פרט), ומדוע?

יד. 1) האם אפשר להתכפר בולד תמורת אשם היבא דהאשם גופיה אבר, ומדוע? ואי נימא דאינו מתכפר בה, כיצד יש לנהוג בה, ומדוע? והאם אף לאחר כפרה הכי דינא, ומדוע? 2) האם אפשר ללמוד את דינו של וולד אשם מדין התמורה, ומדוע (תוס' לעיל?) 3) כיצד יש לנהוג באשם שמתו או שנתכפרו בעליו, ומדוע? והאם אפשר ללמוד את דינן מדין תמורת אשם, או לדין תמורת אשם מהנך, ומדוע?

בהצלחה!

תשובות למבחן תמורה יד כ

א. (1) מאי דקתני במתניתין דקרבתות היחיד עושים תמורה, כוונת מתניתין לעיקר זיבחה, דהא תמורה אינה עושה תמורה. וכן ולד אינו עושה תמורה [מלבד לרבי יהודה דפליג]. וכן צריך לומר דמתניתין איירי דווקא בקרבנות בהמה, דאילו בעופות הרי גם אינן עושים תמורה. ומאי דקתני דקרבתות היחיד באים מזכר ונקיבה, לאוקמיתא קמייתא איירי בעולת דמשכחת נקבה בעוף, ואיירי בחטאת דמשכחת זכר בשעיר נשיא, אבל באשם דבא מזכר לא איירי מתניתין, משום דאיירי דווקא בקרבנות דמשכחת ביחיד וביצבור. ומאי דקתני דחייב באחריותן, היינו בקרבנות היחיד דמצורע ויולדת, דאף דחייב להביאם ביום טהרתו, מכל מקום עבר זמנם לא עבר קרבנם. אבל חביתיה כהן גדול ופר של יום הכיפורים, בהנך אין תשלומים ואין חיוב אחריות. ובקרבתות הציבור לעולם אין חיוב אחריות, דהא כתיב "דבר יום ביומו" דכיון דעבר זמנו בטל קרבנו.

(2) היכא דחייב באחריות הזבח, וודאי חייב אף באחריות הנסכים. ומכל מקום אף בקרבנות שאין חייב באחריותן, כל שכבר הקריבם חייב הוא באחריות הנסכים, וילפינן לה מדכתיב יתורא ד"מנחתם ונסכיהם" לומר דמנחתם ונסכיהם אפילו בלילה ואפילו למחר. וכן דרשינן מדכתיב "מלבד שבתות ה'" דקאי אמאי דכתיב מקמיה "זבח ונסכים דבר יום ביומו". ואמרינן דבעינן לתרוויהו, דאי מקרא דמנחתם ונסכיהם, הוי אמינא דיכול להביא רק בלילה, משום דבקדשים הלילה הולך אחר היום. ומאי דכתיב נמי למלבד שבתות ה' דלא נימא דדינן כדיון הקרבנות דבאים רק ביום. ודעת רב יוסף, דאין הנסכים קרבים בלילה, אלא רק עולים על המזבח להתקדש שלא יפסלו בלינה. ודעת רב ירמיה משמיה דרבי יהושע בן לוי, דנסכים הבאים עם הזבח קרבים דווקא ביום, כדכתיב "ולנסכיהם ולשלמיכם" מה שלמים ביום אף נסכים ביום. אבל בבאים בפני עצמן קרבים אף בלילה, כדרשינן ממנחתם ונסכיהם.

(3) התוס' הביאו דרש"י במנחות פירש דקאי על שמן המנורה. והתוס' ביארו דקאי אמנחת נסכים [והיינו כשבאה בפני עצמה]. והובא כדי להוכיח מהתם דליכא לחלק בין קדושה להקדשה, ואי נסכים קדשי בלילה בהכרח דאף קרבי. וכתבו התוס' דמדקתני דבר הקרב בלילה מוכח הכא להדיא, אלא ניחא ליה לדקדק כבר מרישא.

ב. (1) כותבי הלכות הרי הם כשורפי תורה. וביאר רש"י דהא אין מצילין אותם בפני הדליקה בשבת. ועוד, דהא אסור להשהותן כתובין דהרי תורה שבעל פה היא ואסורה בכתב. והקורא בהן אינו נוטל שכו. ואמרינן דדברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה, וכתבו התוס' דהיינו דווקא הכתוב בתורה ולא בנביאים. ודברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרן בכתב, ובהא יישבו סתירת המקראות, דמחד כתיב "על פי הדברים האלה", ומאידך כתיב "כתוב לך את הדברים האלה". ואמרינן בגמ' דהיכא דיש חשש שכחה או דבר החדש, שרי לכתוב משום עת לעשות לה'. והתוס' הוסיפו דאף דברים שבכתב, אם אינו להוציא רבים שרי לאומרן שלא מן הכתב.

(2) רב פפא חידש דיכול לכתחילה להקדיש הנסכים בלילה ולהקריבן בלילה. ורב אדא חידש דיש בהו פסול לינה בעלות השחר כי היכי דאברי התמיד נפסלים בעלות השחר.

(3) עולתיכם קאי על עולת מצורע ויולדת, דאילו לנדר ולנדבה כבר כתיב מקמי הכי להדיא. ומנחותיכם קאי על מנחת חוטא ומנחת סוטה, דהא בנדבה כבר אמור. ולנסכיהם אתי להקישם לשלמיכם דבאים רק ביום, והיינו בבאים עם הקרבן. ומדכתיב "שלמיכם" ולא כתיב שלמים, ילפינן דאף שלמי פסח והיינו דהפריש לצורך חגיגת יד כדי לאכול את הפסח לשובע דהוי דבר שבחובה, אם לא הקריבן בערב הפסח יכול להקריבם אף בחולו של מועד, דהא לשאר שלמים כבר כתיב, ואף לשלמי נזיר הא הוי דבר הנדר ונידב כדחזינן מהא דקרב בבמה, ושפיר נלמד מנדר ונדבה.

(4) אבשלום הקריב את קרבנות נזרו בחברון משום דהותרו הבמות ודבר הנדר ונידב קרב בבמה. וכתבו התוס' דאיכא מאן דאמר דנזיר הוי דבר הבא בחובה, ולדידיה צריך לומר דאף דבר הבא בחובה הותר בבמות. ולדעת רבי שמעון דאסר בבמות, צריך לומר דגילח על קרבנות נדבת עולה דסבירא ליה לרבי שמעון דאף עליהם שרי לגלח.

ג. (1) שמואל שפט את ישראל יג שנה, דהרי שמואל התחיל לשפוט משעת מיתתו של עלי, והרי כל ימיו של שמואל היו נ"ב, ושמואל נולד שנה לאחר שעלי התמנה, ועלי שפט את ישראל ארבעים שנה, הרי בשעת מיתתו היה שמואל בן ל"ט, ונשתתרו י"ג שנה עד שמת. אי נמי, דהרי בשעה שמת עלי נפל הארון ביד פלשתים ורק לאחר עשרים שנה החזירו דוד ליורשלים והיה הוא שבע שנים לאחר מיתת שאל שדוד מלך אז בחברון, ובשנת מיתתו של שאל אף שמואל מת, ונמצא דייג שנה קודם שמלך דוד התחיל שמואל את מנהיגותו. ושאל מלך שנתיים לבדו, ועוד שנה עם שמואל. ודוד מלך לגירסא אחת ל"ז שנים, ולגירסא אחרת ל"ז שנים. [והתוס' הביאו גירסא ל"ה]. וכתבו התוס' דאי גרסינן ל"ז צריך לומר דהרעב התחיל באותה שנה שמרד אבשלום. ואם נגרוס ל"ז צריך לומר שהתחיל שנה קודם. וארבעים שנה היינו מששאלו מלך שהיה הוא בשנה העשירית לשמואל. ואם נגרוס ל"ז לדוד צריך לומר דאותה שנה ששאלו הרי היא בכלל. ואם נגרוס ל"ז צריך לומר דאינה בכלל.

(2) יש לו להקריב איזה שירצה, דהא כתיב "יביא קרבנו לחטאת". אמנם אינו יכול להקריב שניהם דהא כתיב "יביאנה". והשניה לרבי יהודה תרעה, ויש צד בגמ' דתליא בפלוגתא דרבי ורבנן לקמן (כב:). ולרבי שמעון תמות. ואם נמצאה רק אחר הכפרה, כולי עלמא מודו דתמות.

ד. (1) מבואר במתניתין דהדין דחטאת שמתו בעליה אולא למיתה לא נאמר בציבור אלא ביחיד. וכתבו התוס' [לביאור החק נתן], דסברה הגמ' דהיינו משום דמתניתין איירי אילו כל ציבור ימותו, והא הרי לא משכחת לה. ועל כרחך דהכי סברה, דהא לא הוקשה לגמ' מאי שנא מחטאת שנתכפרו בעליה דנחלקו בה רבי שמעון ורבי יהודה האם מתה או לאו. ודווקא מחטאת שהביאו בני הגולה על החוטאים בימי צדקיהו הקשו, דהרי יש מהן שמתו, ויש שעדיין בחיים, ואפילו הכי קרבה חטאתן והוא הדין נימא לענין שנתכפרו בעליה. ומסקינן דהיינו טעמא דלא אמרינן האי הלכתא משום דגמירי דאין ציבור מתים, והכי מוכח משעירי הרגלים וראשי החדשים דבאים לכפר על הציבור, ואף דיש מהן שהביאו שקליהם ומתו קודם הקרבת השעירים.

(2) הביאו י"ב שעירי חטאת. ואמרינן דהביאו על עבודה זרה שעשו בזמן צדקיהו וקאי כמאן דאמר דכל שבט מביא פר לעולה ושעיר לחטאת. ומעיקרא סברינן דהביאו על המתים, ורצו להוכיח דיש כפרה למתים והוא הדין ציבור שהפרישו ומתו חטאתם קרבה, ואי נימא דההלכה דחטאות המתות נאמרה אף בציבור וחטאת ציבור שנתכפרו בעליה למיתה, אמאי נתכפרו בעליה אולא לקרבן. ודחו, דשאני מיתה דאין מיתה בציבור ומשום הכי אינה מתה. אי נמי, דהביאום על החיים דהרי היו הם מרובים על אלו שלא חטאו וכמבואר בקרא. אמנם מסקנת הגמ' דהיתה זו הוראת שעה, דהרי היו מוידין.

3) אשכולות היינו איש שהכל בו, וביאר רש"י דיש בו תורה יראת שמיים וגמילות חסדים. ונאמר עליהם שהיו שונים תורה כמשה רבינו מלבד אלו ההלכות שהתשכחו בימי אבלו. וכן שלא היה בהן שום דופי של מחלוקת. ומשמת יוסי בן יעזר בטלו האשכולות והתחילו מחלוקות.

ה. 1) ליהושע נשתכחו בזמן פטירתו שלוש מאות הלכות והסתפק בשבע מאות ספיקות, והיה הוא על שהחליש דעתו של משה שאמר לו דאין לו ספק בשום דבר משום דלא זזה ידו מתוך ידו של משה. והלכות אלו לא חזרו משום דלא בשמים היא. ובימי אבלו של משה נשתכחו עוד שלושת אלפים הלכות, ולא חזרו על ידי הנביאים משום דלא בשמים היא, וכן דאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה. וכן נשכחו אלף ושבע מאות קלין וחמורין וגזירות שות ודקדוקי סופרין. אבל אותן החזיר עתניאל בן קנז בפלפולו. (ועיין בזה במפרשים).

2) אביו של כלב היה חצרון כדכתיב "וכלב בן חצרון". ונתכנה "בן יפונה" על שם שפנה מעצם מרגלים. וקנז חורגו גידלו, כדכתיב "כלב בן יפונה הקניזי". ואשתו היתה מרים ונקראת "עזובה" על שם שעזבה בני אדם מלישאנה מחמת חוליה. ובתו נקראת "עכסה", על שם שכל הרואה כועס על אשתו מחמת יופיה.

3) יעבץ הוא שמעון אחי יהודה דבמקום אחר נקרא עתניאל בן קנז, ונקרא יעבץ משום דיעץ וריבץ תורה בישראל. ונקרא עתניאל על שם שענאו קל בתפילתו. ודעת רבי נתן תפילתו היתה שיברכו בתורה וירבה גבולו בתלמידים ולא ישכח תלמודו ויהיה לו רעים כמותו, ולא ישגבנו יצר הרע מלשנות, והוסיף דאם אתה לא עושה כן הרני הולך בעצבון לשאול. ומיד ענאו קל, וילפינן מינה דהמוסר עצמו על דברי תורה מיד נענה. ולדעת רבי יהודה הנשיא, תפילתו היתה שיברכו בפריה וירבה גבולו בבנים ובנות, ויהיה עמו במשא ומתן, ולא יהיה בו מיחוש ראש עניים ואוונניים, ולא ישגבו יצר הרע מלשנות, והוסיף דאם אתה לא עושה כן הרני הולך בעצבון לשאול. וענאו קל, וילפינן מינה דהמבקש על צרכיו ומונותיו נזקקין לו משמים למלא שאלותיו.

ו. 1) חמש החטאות הן, חטאת שמתו בעליה וחטאת שהתכפרו בעליה, וולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שעברה שנתה. ולדעת ריש לקיש התקבלה הלכה על ארבע מהן שמתות ועל אחת שרועה, ובימי אבלו של משה שכחו על מה נאמר, ולהכי החמירו על כולם שימותו. ולדעת רב נתן, התקבלה הלכה שארבע רועות ואחת מתה, וכיון ששכחו על מה נאמר ואף לא זכרו האם נאמר על דבר ששייך בציבור או על דבר ששייך רק ביחיד, החמירו בכל החמש חטאות שימותו.

2) ביחיד וודאי שנוהגות. ולענין ציבור, מתו בעליה לא משכחת לה משום דאין מיתה בציבור, ואף לא תמורה משום דאין ציבור ממירין, ואף לא ולד משום דחטאת הציבור אינה באה נקבה. ובחטאת שכיפרו בעליה ושעברה שנתה, לדעת רבי יהודה שפיר אמרינן דמתה, דאף דלא משכחת ציבור בכל החטאות, מכל מקום היכא דשייך שייך. ולדעת רבי שמעון, כיון דלא משכחת לה בכלהו, אף בשאר דמשכחת לה לא נאמר בציבור, והיינו משום דההלכה נאמרה במקום אחד. ואף אי נימא דההלכה לא נאמרה בכלהו שמתות, מכל מקום כיון דבארבעה או שרועות או שמתות לא משכחת כולהו בציבור, דהא בציבור משכחת רק ב' חטאות, ילפינן אף לאותה החמישית שאינה בציבור. והתוס' ורש"י בפירוש רבו כתבו דבכהאי גוונא ילפינן אפשר משאי אפשר, דכיון דבארבע משכחת אף חטאת שישנה בציבור ואפילו הכי כיון דהלכתא גמירי דבחד דוכתא נאמר, לא נהגה בציבור, הוא הדין החמישית אף אי נימא דיכולה להיות בציבור, מכל מקום ילפינן מאלו הארבעה שלא נאמרה בציבור.

ז. 1) חומר בקדשים שהקדשים עושים תמורה ואין תמורה עושה תמורה. וכן מקדישין איברים ועוברין אבל אין קדושת תמורה חלה עליהם. וכן בקדשים משכחת ציבור ושותפין שיקדישו, ואילו בקדושת תמורה ליכא בקרבן שותפין וציבור. ומאידך חומר בתמורה שהתמורה חלה אף על בעל מום לענין שנפדה ואינו יוצא לחולין לגיזה ועבודה, וקדשים אין חלים מעיקרא על בעל מום אלא רק קדושת דמים. ולדעת רבי יוסי בר יהודה יש חומר אף לענין שוגג כמזיד ויתבאר להלן.

2) לדעת חזקיה איירי היכא דהוא "אומר מותר" דסבור דמותר להמיר ולהכי המיר, ואמרינן דקדושה חלה עליו, ויש אף גירסא דלוקה, משום דאיכא גזירת הכתוב ד"יהיה" דלוקה אף בשוגג. והתוס' כתבו דנחלקו בזה רבינו ברוך ורבינו שמעון משאנץ. ולענין קדשים איירי באומר מותר להקדיש בעל מום, ואין קדושתו חלה ואף אינו לוקה, דהא רק במזיד והתראה יש מלקות. ולדעת רבי יוחנן איירי בגוונא דסבור לומר תמורת שלמים ואמר תמורת עולה, או דסבור להמיר שור שחור והמיר שור לבן, דבתמורה חלה ולוקה, ואילו בקדשים אי הקדיש בעל מום שחור והיתה דעתו לאחור אינו קדוש ואינו לוקה. ולדעת ריש לקיש, איירי באומר דשרי להמיר באופן שמחללו על קרבן אחר, דסבור דכי היכי דשרי לחלל בעל מום הוא הדין שרי לחלל תמים, ואינו יודע דאף כהאי גוונא חשיב תמורה ואסור, דלוקה. ואילו לענין קדשים אי סבור דשרי לאכול בעלי מומין בלא פדיון, אינו לוקה. ולדעת רב ששת, לפירוש רש"י איירי באומר כשאכנס לבית אמיר ואקדיש, ונכנס לבית הקדוש והמיר בלא לחשוב על מעשיו משום "דבעל מחשבות היה", דבתמורה חל ובקדשים אינו חל, ואם היה בעל מום אינו לוקה. והתוס' ביארו דהקדיש והמיר עתה בתנאי שיכנס לבית, וכשנכנס לבית לא היה דעתו לקיים התנאי דשכחו, דבתמורה חלה מגזירת הכתוב, ובקדשים אינו חל.

3) דעת רבי אלעזר במתניתין דאין תחילת הקדש חלה על טריפה, אלא אם כן הוקדשה ואחר כך נטרפה. והוא הדין דקדושת תמורה אינה חלה עליה. ומסקינן דהוא משום דממיה לבהמה טמאה דאף עלה לא חלה לא קדושת תחילה ולא קדושת תמורה, דתרווייהו דמו בהא דאסורות באכילה. ודעת שמואל דאף דאינה ראויה לגופה, מכל מקום חל עליה קדושת הגוף, אמנם אינה יכול להפדות דהא אסורים באכילה ואין פודין את הקדשים להאכיל לכלבים, אלא תמות בקדושתה. ובטומטום אנדרוגינוס ויוצא דופן, נמי לא חלה לא תחילת קדושה ולא קדושת תמורה, דילפינן מבהמה טמאה, דכי היכי דבהמה טמאה אין במינה קרב, אף הנך אין במינה קרב משום דמשונות הן.

ח. 1) וולד שלמים ותמורת שלמים קרבים כדין השלמים, דטעונים סמיכה ונסכים וחזה ושוק לכהנים ונאכלים לשני ימים ולילה. ויליף לה מדכתיב "אם זכר אם נקבה", דמוכר ילפינן ולד, ומנקבה ילפינן תמורה, דעדיף טפי לדירוש ולד מוכר דתרווייהו לשון זכר הוא, ותמורה מנקבה דתרווייהו לשון נקבה הן. ואיכא תנא דסבר דילפינן מדכתיב "רק קדשיך אשר יהיו לך" דקדשיך אלו התמורות ואשר יהיו לך אלו הולדות, וכתיב בתריה ועשית עולתיך הבשר והדם ודם זבחיך ישפך. והתנא נקט לישנא דוולד וולדות עד סוף כל הדורות, דעד סוף כל הדורות הוא לאפוקי מרבי אליעזר דאמר לקמן דאף ולד שלמים עצמו אינו קרב שלמים, וקמשמע לן תנא דלא מיבעי הוא, אלא אפילו כל הדורות קרבים. והוסיפו התוס' דנקט בתחילה וולד וולדן ובתר הכי נקט עד סוף העולם על דרך לא זו אף זו. ומבואר בסוגיין דאין ללמוד את דין הולד מדין התמורה, משום דשאני תמורה דמשכחת בכל הקדשים, ומאידך יש מעלה לולד דהוא גידולי הקדש.

2) אף תמורת וולד בעלי מומים קדושים, וילפינן לה מדכתיב "אם" זכר "אם" נקבה. ולמאן דדרש לתמימים מדכתיב רק קדשיך אשר יהיו לך, סבר דכולהו האי קרא דאם זכר אם נקבה אתי רק לבעלי מומים. ולענין וולד שלמים בעלת מום איכא פלוגתא בגמ' כיצד

ינהגו בה, דאליבא דרבנן דאמרי לקמן גבי ולד עולת נקבה דאינו קרב משום דאף אמו אינה קרבה, הוא הדין דאף הכא אינה קרבה, ולדעת רבי אלעזר התם דאמר קרבה, יש להסתפק האם דווקא בעולה אמר הכי משום דיש בה קדושת הגוף, ולרש"י היינו משום דמשכחת לה נקבה בעולת העוף, ולתוס' היינו משום דאף עלה גופה חלה קדושת הגוף דאינה נפדית, אבל בשלמים בעלת מום לא אמרינן הכי, או דלמא דכיון דהיא יכול להקרב שפיר מקריבינן לה.

(3) סלקא דעתין דיבאן לבית הבחירה וימיתם שם, דאף דאיכא הלכתא דרק חמש חטאות מתות, מכל מקום הוי אמינא דאלו החטאות מתות במקומן, אבל הנך מתים דווקא בבית הבחירה. ולהאי קמשמע לן קרא דיש להקריבם.

ט. (1) הוי אמינא דתמורת חטאת ואשם וולד חטאת אף דאיכא בה הלכתא דרועה או דמתה, מכל מקום אם הקריבה אינו עובר בעשה, ולהאי קמשמע לן קרא "רק" דאף עובר בעשה אם יקריבם. אבל ליכא למימר דקאי על ולד עולה דהרי לא משכחת לה, ובתמורת עולה הא ילפינן נמי מקרא דקרבה בעולה. וליכא למימר דקאי על חטאת ואשם שרק לא תקרב דהא איכא הלכתא. וכתבו התוס' דאף אי נימא דבאשם ההלכתא היתה דקרבה עולה, מכל מקום ליכא למימר דמ"רק" ילפינן לה, דהא האי רק למעט דאינו קרב כתחילת הקדושה, והא פשיטא דאין תמורת האשם קריבה כאשם.

(2) לפירוש רש"י מסקינן דילפינן מינה דאשם שניתק לרעיה ושחטו סתם הרי הוא קרב לעולה, אבל אם אכתי לא ניתק לרעיה הרי הוא בהויתו, והיינו דיינו כאשם ואינו עולה לשם עולה. דהא ליכא למימר דקרא אתי למעט תמורתה מהקרבת אשם, דהרי הלכתא גמירא היא, וליכא למימר דקרא למימר דאף לוקה בהקרבת התמורה כדרשינן מ"רק", דהא לישנא ד"הוא" לא משמע הכי כי היכי דמשמע מ"רק". ולפירוש התוס' האי דין ניתוק אינו אלא מדרבנן, ומדאורייתא הא הלכתא גמירי לן דקרבה עולה, והא גופא קמשמע לן קרא דבהויתו דעתיד להיות עומד, ואם שחטו סתם הרי הוא עולה. אמנם כתבו דאיכא מאן דסבר דבסתם לא מהני להיות עולה, ולדידיה דרשינן להויתו דעומד בהויתו אשם עד שישחט לשם עולה ויעקרנו משם אשם.

(3) אמרינן דהוי ילפינן דאם רועה היא באפר או חורשת במוריגין אינו צריך להביאה, קמשמע לן דצריך להביאה מיד כשעולה לרגל. והתוס' כתבו דלא איירי בחורשת במוריגין דהא אסורה בעבודה, אלא איירי ברעת בשר. ועוד ביארו, דהאי רועה היינו מחוץ לארץ ממקום שמותר לרעות בהמות, דאילו בארץ ישראל הא אסור לרעות בהמות, וקמשמע לן קרא דאף מחוץ לארץ מחויב להביאה.

(4) דעתו של רבי אליעזר דולד שלמים אינו קרב לשלמים, ומסקינן דהוא גזירה שמא יגדל מהן עדרים עדרים, ולהכי תיקנו להפסיד הולדות ותו לא יגדלן. ולענין ולד הולד הוא פלוגתא דרבה ורבי יהושע בן לוי, דלרבה ולד ולדה כן קריבה, משום דאקראי בעלמא הוא. וברש"י יש סברא נוספת, דהוא משום דאינו ניכר דמשל ולד שלמים הוא, ולא יבואו אנשים להשהות ולדות שלמים. ולדעת רבי יהושע בן לוי, אף בולד ולד גזר רבי אליעזר, דהרי מעשיו מוכיחין דלגדל ולדות עומד. ודעת רבי שמעון דאף רבנן לא פליגי ארבי אליעזר אלא בולד ולד, ונחלקו רבה ורבי יהושע בן לוי בהבנת דבריו, דלרבה כוונתו דווקא בולד גופיה פליגי, אבל בולד הולד כולי עלמא מודו דקרבה. ולדעת רבי יהושע בן לוי, כוונתו דבולד הולד אף רבנן מודים דלא יקרב ופליגי אתנא קמא דריש פרקין דלרבנן יקרב לעולם.

י. (1) אם כשב אתי למימר דווקא ולד שלמים ראשון קרב ולא השני, והיינו כרבי יהושע בן לוי דאף רבנן מודים דולד שני אינו קרב לשלמים. וכתבו התוס' דהאי לאו דרשא גמורה היא, אלא אמסכתא בעלמא, דהא מדאורייתא וודאי דאף ולד שני קרב, ובפסחים באמת דרשינן מינה דרשא אחריתא. ומדכתיב "הוא" ילפינן למעט ולד מעשר דאינו קרב אלא נאכל במומו לבעלים, דאי לאו קרא הוי אמינא דקרב כמעשר גופיה, דאף דיש גזירה שוה העברה העברה מבכור, מכל מקום ולד בבכור אינו שייך ואין דנים אפשר משאי אפשר.

(2) רבי פפיס העיד דולד שלמים קרב. ואף העיד דכן נהגו למעשה דהקריבו שלמים בפסח והקריבו לולדה שלמים בחג. ולדעת רב זביד איירי דבעצרת היה חולה ומשום הכי הקריבוהו רק בסוכות, דאי לאו משום חולי לא היו עוברים בעשה ד"ובאת שמה" נובגמ' הגירסא דלא היו עוברים בבל תאחרן. ופירשו רש"י ותוס' דצריך לומר דבפסח עצמו היה מחוסר זמן ומשום הכי לא הקריבוהו. ולדעת רב אשי, האי חג דקתני היינו עצרת.

(3) חליפי תודה היינו שהפריש תודה תחת אותה שאבדה. ואם נמצאה הראשונה קודם הקרבה, יקריב איזה שירצה כדכתיב "יקריבונו" מיותר, ויביא את לחמו. ואת השניה יקריב גם כתודה, וילפינן לה מדכתיב "אם על תודה", ותאכל כתודה. אלא שאינה טעונה לחם, וילפינן לה מדכתיב "יקריבונו" ולא כתיב "יקריבו". וכן ולד תודה ותמורת תודה יקריבו כתודה ויאכלו כתודה כדכתיב "ואם על תודה", אלא שאינן טעונות לחם כדכתיב "על זבח התודה".

(4) לדעת רבי אליעזר יקרב בעצמו לעולה, משום דשם עולה עליה והוא הרי ראוי לעולה. ובגמ' לקמן קאמר אביי טעם נוסף, דהכי גמירי דלהיכא דאזיל המותר אזיל אף הולד. ורבנן סברי, דכל שאמו אינה קרבה בעצמה, אף ולדה אינו קדוש להקרב בעצמו. ונחלקו רבה בר בר חנה רבא האם אפשר ללמוד מהתם אף ולד תמורת עולה, דלרבה בר בר חנה הוא הדין נחלקו גבי ולד תמורת עולה. ולדעת רבא, בולד תמורת עולה אף רבנן מודים שיקרב בעצמו, הואיל ואם הקדושה דהיא הבהמה הראשונה שהוקדשה לעולה דמחמתה התמורה קדושה, כן קרבה לעולה.

יא. (1) לדעת רב חסדא, כי היכי דאמר רבי אליעזר בולד תמורת עולה דקרב בעצמו לעולה, הוא הדין יאמר הכי בולד תמורת אשם. ולדעת רבא, דווקא בתמורת עולה קאמר הכי משום דשם עולה עלה, או משום דמשכחת עולה אף בנקבה כגון בעולת העוף, או משום דעומדת להמכר כדי להקריב עולה בדמיה. ולדעת אביי היינו טעמא משום דגמירי דמאי דעבדינן עם המותר הכי עבדינן בולד, ומותר עולה אזיל נמי לעולה והוא הדין לולד, ומותר אשם אזיל לרעיה והוא הדין ולד. ומכל מקום רבנן אמרו להדיא דבולד תמורת אשם אינו קרב בעצמו. ואי נימא כרבה בר בר חנה דפליגו ארבי אליעזר בולד תמורת עולה, הרי דין האשם והעולה שוים. אבל אי נימא כרבא דהוודו לרבי אליעזר, צריך לומר דלשיטתו אזיל דאף רבי אליעזר פליג באשם. אי נמי, אף בלאו הכי כיון דתחילת הקדושה אינה לעולה אף היא אינה קרבה עולה, ודווקא לרבי אליעזר הקשו דאיהו אמר דאף נקבה לעולה ולדה יקרב לעולה.

(2) קודם הפסח ירעו עד שיסתאבו ויביא בדמיהם פסח. ולאחר הפסח ירעו עד שיסתאבו ויביא בדמיהם שלמים. ולדעת רבי אליעזר, אף דהיא עצמה אינה קרבה לשלמים משום דמכח קדושה דחוויה אתיא, מכל מקום ולדה קרב בעצמו לשלמים, ולדעת רבא אין נפקא מינה לשיטתו בין קודם הפסח לאחר הפסח. ואסקינן דלא דמי לתמורת אשם, משום דהכא שם שלמים עליה, דהרי מותר הפסח לשלמים אזלא. ולדעת אביי היינו משום דהכי גמירי דלהיכא דאזיל המותרות אזיל הולד. ולרש"י היינו כפשוטו. והתוס' ביארו, דכל היכא דיכול להקרב כאמו יש להקריבו הכי, ולענין אשם הרי אם יקרב הוא אשם אין אמו תקרב לאשם ואפילו דמיה לאו לאשם אזלו. ולהאי טעמא דווקא אחר הפסח קאמר רבי אליעזר שיקרב בעצמו לשלמים. אבל קודם הפסח רבי אליעזר מודה דירעה עד שיסתאב.

ואם הפריש בהמה מעוברת, תליא בפלוגתא דרבי יוחנן ובר פדא האם אפשר לשייר עובר, דלרבי יוחנן דאפשר לשייר עובר, כולי עלמא מודו דיקרב בעצמו לפסח.

3) רש"י ביאר, דאי טעמא דרבי אליעזר משום דשם שלמים עליה, הוא הדין דקודם פסח יש להקריב את ולדה עצמו לשם שלמים דהא אף התם שם שלמים עלה. והתוס' הביאו בשם רש"י דקשיא לן שיקרב בעצמו לשם פסח, דהא שם פסח על אמו. ועוד ביארו התוס', דבשלמא אי לא שינויא דרבא דטעמא דרבי אליעזר משום דשם שלמים עליה, איכא למימר דשאני קודם הפסח דכיון דאם הוא יקרב פסח אין אמו תקרב פסח, אינו ראוי לעקור שם פסח מינה. אבל לרבא דשם שלמים עלה, מאי איכא בהא דיעקר שם פסח מינה, הרי אף מעיקרא היה עליה שם שלמים, ואף עתה תעמוד לצורך שלמים.

יב. 1) דעת רבי יוסי בר חנינא דאינו יכול להקריבו בעצמו לשם אשם, דדווקא בעולת נקבה דשם עולה עלה מחמת דראויה לעולת העוף, והתוס' הוסיפו דדמיה עומדים לעולה, יש להקריב אף את הולד לעולה. אבל באשם דאין שם אשם עלה אינו יכול להקריבו לשם אשם. ואמרין בגמ' לקמן, דמהא דאמר דאינו קרב אשם יש ללמוד גם דאינו קרב עולה, דדווקא אם שם אותו הקרבן שרוצה להקריבו עליו חל על אמו, יכול להקריבו לולד בעצמו לשם אותו הקרבן. אבל רב היא בר אבין הסתפק בה, דשמא כל דראוי להקריבו בעצמו יש להקריבו בעצמו אף דאין שם אמו עליו.

2) לדעת תנא קמא תרעה עד שתסתאב ויביא בדמיה אשם, ואם כבר נתכפר באחר, יביא בדמיה עולה. והיינו משום דכל בהמה הראויה בעצמה לקרבן מיגו דנחתא עלה קדושת דמים נחתה עלה קדושת הגוף, ואינה נפדית בלא מום. ולדעת רבי שמעון תמכר בלא מום, משום דסבר דכל דאינו ראוי לגופו אין קדושת הגוף חלה עליו. וכתב רש"י דלא דמי למפריש נקבה לעולה דהתם לא פליג רבי שמעון, משום דהתם שם עולה חל עליה, דהא משכחת נקבה בעולת העוף. והתוס' כתבו, דתליא בפלוגתא לקמן האם נקבת עולה עושה תמורה, דלמאן דאמר דאין עושה תמורה משום דלא חייל עליה קדושת הגוף, הוא הדין דתמכר בלא מום.

3) מחוסר זמן כולי עלמא מודו דקדוש בקדושת הגוף, ומסקינן דילפינן מבכור דחייל עלה קדושת הגוף מרחם אף דהוא מחוסר זמן. ואם הפריש כבש תחת איל או איל תחת כבש, בסוגיין נחלקו בו רבנן ורבי שמעון, דלרבנן כיון דחייל עליה קדושת דמים חייליה עליה אף קדושת הגוף. ורבי שמעון סבר דכלל לא חייל עליה קדושת הגוף. וכתבו התוס' בתירוץ אחד דמאי דשנינו במנחות דתעובר צורתו ויצא לבית השריפה, היינו לרבי שמעון דאמר דאין קדושה חלה עליו, והוי כשוחט קדשי בדק הבית בפנים, וטעון עיבור צורה דלא ליתיה לאחלופי בקדשים. אי נמי, התם איירי דהקריבו לשמו ומשום הכי פסול. ובסוגיין איירי בהקריבו שלא לשמו ומשום הכי לרבנן קדוש, אלא דלא עלה לבעלים לשם חובה. אי נמי, סוגיין איירי שכבר ניתק לרעה, והתם איירי שלא ניתק לרעה והוי אשם פסול. והמקדיש זכר לדמי נסכים, כתבו התוס' דתליא בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן האם חלה קדושת הגוף על דבר שאינו ראוי לגופו.

יג. 1) לדעת תנא קמא כולו עבידו תמורה. ולדעת רבי שמעון דווקא מפריש נקבה לעולה עביד תמורה, משום דדווקא דבר הקדוש לענין דירעה עד שיתאב עושה תמורה, ויש מאן דאמר בדעת רבי שמעון דאף המקדיש נקבה לעולה אינה עושה תמורה. ולדעת רבי, אף מפריש נקבה לפסחו עביד תמורה משום דמותר הפסח אזיל לשלמים. ומסקינן דהא דפליג באשם אף דמותר אשם קרב עולה, הוא משום דסבר דקרב לעולת ציבור והיא לא עבדה תמורה. ועוד צריך לומר, דמפריש נקבה איירי דווקא בגוונא דאמר הרי עלי עולה, וסבר כרבי אלעזר בן עזריה דיכול להביא עוף ובעוף הרי יכול להביא נקבה, אבל בלאו הכי לא מהני מה דמשכחת נקבה בעוף. ומשום הכי בהקדיש זכר לחטאתו אף דמשכחת לה בנשיא, מכל מקום הוא הרי אינו נשיא. וכן גבי כהן שהפריש פרה לפרו, אף דפרה ראויה לפרה אדומה, הרי אינה קדשי מזבח.

2) לדעת רבי אליעזר אמרינן דמסתמא כוונתו להקדיש הכל לבדק הבית, ומכל מקום הבהמות כיון דראויים בעצמן לקרבן, לא נפקו מידי מזבח והזכרים ימכרו לצורך עולות, והנקבות לצורך שלמים, והדמים יפלו עם שאר נכסים לבדק הבית. ולדעת רבי יהושע אמרינן דמסתמא כוונתו לעולה, ולהכי הזכרים בעצמן יקרבו עולות. והנקבות ימכרו לצורך שלמים והדמים יפלו לעולות, ושאר הנכסים לבדק הבית. ומסקינן דמאי דאמרין דהנקבות ימכרו תליא בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן האם דבר שאינו ראוי לגופו קדוש קדושת הגוף, דהרי הוי כמקדיש נקבה לעולה. וסבר כמאן דאמר דאף לעולה אינה עושה תמורה.

יד. 1) אינו יכול להתכפר בולד תמורה, משום דאין מתכפרין בעבירה. ועוד, דהא דרשינן דולד ראשון קרב ולא ולד שני, וולד תמורה כולד שני דמיא. ולדעת תנא קמא רועה עד שתסתאב ויפלו דמיה לנדבת ציבור דהכי גמירי הלכה למשה מסיני, ונפקא מינה דאין עליה סמיכה, ונסכיה משל ציבור ואף אם הוא כהן אינו נוטלה אלא מתחלקת לאנשי משמר. ולדעת רבי אליעזר, הלכתא גמירי לה דתמות. ולדעת רבי אלעזר, תרעה עד שתסתאב ויפלו דמיה לנדבת יחיד. ואיכא צד בגמ' לעיל דלדבריהם דרבנן קאמר, אבל איהו סבר דקרב בעצמו לשם עולה. ודעת רבה בר אבוח, דלאחר שנתכפר כבר, כולי עלמא מודו דהוא בעצמו יקרב עולה. אמנם מדתני רב חנניא מוכח דאינו קרב בעצמו.

2) כתבו התוס' לעיל דאין ללמוד את דין ולד אשם מדין התמורה, משום דההלכתא התקבלה רק על דברים דשייכי על פי דין, כגון נתכפרו בעליה או מתו בעליה או עברה שנתה. אבל ולד דלא משכחת לה על פי דין, דהא אין אשם בא נקיבה, בהא לא גמרינן הלכתא, וכל מה שיש לדון בו הוא האם כיון דראוי בעצמו להקרב יש להקריבו, או דכיון דבא מכח אותה שאין להקריבה, אף אותו אין להקריב.

3) אותו פלוגתא דנחלקו גבי תמורת אשם, נחלקו גם גבי אשם שכיפרו בעליה או שמתו. ואמרין בגמ' דליכא למילפינהו מהדדי, דאי תני לפלוגתייהו רק בסיפא דכיפרו בעליה או שמתו, הוי אמינא דרבי אליעזר דאמר ימות הוא משום גזירה אטו קודם כפרה, אבל בתמורה דלא שייך להאי גזירה, דהא קודם כפרה נמי לאו לקרבן עומדת, שפיר איכא למימר דלא תמות. ומאי דרבי אי הוי פליגי רק בתמורה, הוי אמינא דבכיפרו בעליה או שמתו רבנן מודים לרבי אליעזר דאיכא גזירה. וברש"י הוסיף מהירושלמי, דאי תני רק גבי תמורה הוי אמינא, דכיון דתרווייהו עומדות אתו לאחלופי זו בזו. אבל כיפרו בעליה או שמתו דליכא לאחלופה באותה שעומדת לקרבן, דלמא מודה רבי אליעזר לרבנן.